

ЗАГОТОВКА И ПЕРЕРАБОТКА МЕТАЛЛОЛОМА: ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Шимко А. Р.

Исследованы особенности хозяйственно-правового обеспечения заготовки и переработки металлолома. Выявлены недостатки действующего законодательства с последующим предложением путей устранения существующих проблем. Предложения базируются на анализе зарубежного опыта регулирования исследуемых хозяйственно-правовых отношений с учетом специфических свойств отечественного сектора оборота металлолома.

Ключевые слова: заготовка металлолома, переработка металлолома, регулирование оборота металлолома.

SCRAP METAL COLLECTION AND PROCESSING: ASPECTS OF ECONOMIC LAW

Shymko A. R.

The article contains analysis of the legal regulation of relationships during the collection and processing of the scrap metal. The shortcomings of the current legislation followed by proposing ways to eliminate the existing problems has been analyzed. Proposals are based on the analysis of foreign experience in regulating the study of economic and legal relationships with the specific properties of the domestic sector of turnover scrap.

Key words: scrap metal regulations, collection of scrap metal, processing of scrap metal.

УДК 349.42

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

О. В. Білінська, кандидат юридичних наук, суддя
Червонозаводський районний суд м. Харкова

Досліджено сутність правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні. Проаналізовано та узагальнено різні підходи щодо правового регулювання суспільних відносин сталого розвитку у вітчизняному аграрному секторі. Доведено, що створення правових передумов для стало-

го розвитку сільських територій є однією зі стратегічних цілей державної аграрної політики України.

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток, соціальна сфера села, селянський двір (домогосподарство).

Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної проблеми визначається тим, що за період соціально-економічних трансформацій (1991–2013 рр.) відбулися докорінні зміни у традиційному укладі життя на селі, на сільському ринку праці та в соціально-професійному складі сільського населення. Водночас, як зазначено в постанові Президії НАН України від 30 березня 2007 р. № 83 «Аграрні трансформації та перспективи українського села», реформування земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі (АПК) України не принесли відчутних позитивних соціально-економічних результатів і навіть суперечать очікуванням сільського населення. Це актуалізує важливість поглибленого вивчення як світового досвіду, так і національних та регіональних особливостей правового регулювання сільського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основна частина джерел щодо визначення сутності правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні міститься у нормативно-правових актах: Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV [1], указах Президента України «Про основні засади розвитку соціальної сфери села» від 20 грудня 2000 р. № 1356, «Про чергові заходи щодо підтримки розвитку соціальної сфери села» від 15 липня 2002 р. № 170, постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 р. № 1158, «Про затвердження Порядку надання одноразової допомоги молодим працівникам, залучених для роботи в селах і селищах, та переліку професій (спеціальностей, напрямів підготовки), за якими надається допомога» від 11 липня 2013 р. тощо.

До цього часу у вітчизняній науковій літературі не сформовано єдиного підходу до визначення категорії сталого сільського розвитку сільських територій. Існуючі дослідження переважно охоплюють окремі аспекти проблеми, акцентуючи на питаннях розвитку АПК. Питанням політики комплексного, багатofункціонального розвитку сільських територій, де поряд із багатогалузевим і багатouкладним сільським господарством розвиваються несільсько-господарські види діяльності, присвячено вкрай обмежену кількість наукових праць.

Незважаючи на визнану пріоритетність розв'язання проблем сільського розвитку, до сьогодні залишається дискусійним питання ідентифікації сіль-

ських територій [2, с. 8]. Цю проблему досліджували провідні вітчизняні вчені-правознавці, зокрема: В. Андрейцев, В. Єрмоленко, А. Лісовий, О. Погрібний, О. Скидан, А. Статівка, В. Уркевич та ін. Але названі дослідники по-різному тлумачать визначення понять щодо сталого розвитку сільських територій.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад правового забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом понятійно-категоріальний апарат нормативно-правових актів та науки аграрного права поповнився новими поняттями, серед яких значне місце за частотою застосування посідає категорія «сталий розвиток сільських територій». Ця категорія використовується у низці нормативно-правових актів аграрного законодавства, а також набула поширення у наукових працях правників та економістів [3, с. 118].

Як відомо, основою будь-якого наукового дослідження є розвинений понятійно-категоріальний апарат. Категорії та поняття мають відповідати таким вимогам: обґрунтованості, логічності, адекватності, системності, лаконічності та доступності [4, с. 106]. Саме ці принципи доцільно використовувати для з'ясування змісту категорії «сталий сільський розвиток». У науці аграрного права ця категорія є досить новою, тому в буденному житті і навіть у працях вчених-аграрників нерідко зустрічається ототожнення категорій і понять, що мають спільний корінь від слова «село». Так, «сільські території» часто отожднюють із поняттями: «сільська місцевість», «сільські поселення», «соціальна сфера села».

Розглянемо ці терміни більш детально. Сільське поселення — це населений пункт, постійне населення якого веде сільський спосіб життя і здебільшого зайняте в сільськогосподарському виробництві [5, с. 8].

Часто категорії «село» та «сільські території» використовуються як синоніми. І вони дійсно частково збігаються. Але крім сіл, як типу поселення, культурно-побутових, соціально-виробничих, іноді адміністративних осередків, сільські території включають населення, сільськогосподарські та інші земельні угіддя поза межами сільських поселень з розташованими на них виробничими об'єктами; органи самоврядування та громадські організації.

Визначення «сільські території» подається в документах Організації економічного співробітництва і розвитку як таке, що сільські території або сільський регіон (район) охоплює людей, територію та інші ресурси суспільного ландшафту і маленьких населених пунктів за межами безпосередньої сфери економічної активності великих міських центрів [6, с. 20–21].

В. Юрчишин, визначаючи сільські території, особливо наголошує на багатоаспектності їх функцій та характеристик: «Сільська територія у сучасному розумінні являє собою складну та багатофункціональну природну, соці-

ально-економічну, виробничо-господарську структуру та характеризується купністю властивих кожній з них особливостей» [7, с. 5].

Таким чином, сільські території розглядаються як системне явище (утворення), яке крім певної території як такої охоплює все те, що у тій чи іншій формі функціонує на ній або є її складовою, а саме:

- сільську громаду (общину) як визначальний соціальний осередок функціонування сільської території. Вона об'єднує всіх без винятку громадян, які проживають на цій території, незалежно від того, де вони працюють — на даній території чи поза її межами;

- село (сільське поселення) як соціально-побутовий, а також у тій чи іншій мірі безпосередньо виробничий осередок, адміністративний і соціально-культурно-побутовий центр, своєрідна «столиця» кожної конкретної сільської території;

- органи місцевого самоврядування та інші громадські організації, що розташовані та діють на цій сільській території;

- соціальну і виробничу інфраструктуру, що діє на цій сільській території і забезпечує потреби її функціонування та розвитку;

- сільськогосподарські угіддя, на яких здійснюється виробництво продукції рослинництва, включаючи багаторічні насадження, тваринницькі та інші виробничі приміщення, незалежно від місця їх розташування у сільському поселенні чи за його межами;

- зрошувальні, осушувальні та інші меліоративні споруди;

- природоохоронні (екологозабезпечувальні) та інші лісові насадження;

- сільськогосподарські підприємства різних форм власності та інші виробничі, управлінські, господарські структури;

- заготівельні, переробні та інші підприємства й організації, що є безпосередньо виробничими або обслуговуючими структурними утвореннями, незалежно від форми власності [2, с. 35–36].

Сталий розвиток сільських територій спрямований перш за все на життєзабезпечення населення, на підвищення якості його життя. В документах Міжнародного інституту сталого розвитку (м. Стокгольм) під терміном «стале життєзабезпечення населення» мають на увазі систему заходів, необхідних для подолання бідності на всіх рівнях: домогосподарства, громада, регіон, країна [8, с. 88].

У країні, де практично третину населення складають селяни, забезпечення їх прав набуває особливого значення. На жаль, українське селянство завжди потерпало від зневажливого ставлення до його проблем з боку держави. Як справедливо зазначає В. Юрчишин, історично склалося так, що сільсько-селянський сектор нашої країни з її соціальною й більш загальною життєво-забезпечувальною серцевиною — селянами і сільським населенням, посіда-

ючи чільне, у тому числі за рядом її складових, визначальне місце у її розвитку практично ніколи не був центром гідної уваги з боку держави, її політично-адміністративних структур та суспільства [9, с. 89]. Нічого не змінилося і на сьогоднішній день. Село продовжує вимирати. Статистичні дані свідчать про те, що чисельність осіб, які працюють у сільському господарстві, неухильно зменшується. Якщо у 2000 р. у цій галузі було зайнято 4,4 млн українців, то у 2008 р. чисельність скоротилась до 3,3 млн, а у 2010 р. — до 3,1 млн осіб. Причому ця статистика охоплює переважно тих, хто працює на власному шматочку землі, чи у підсобному господарстві. Скорочення чисельності найманих працівників у товарних господарствах було ще відчутнішим — з 2,8 млн у 2000 р. до 0,8 млн осіб у 2010 р. [10]. Крім того, станом на 1 квітня 2008 р. кількість сільських населених пунктів із 1998 до 2002 р. зменшилась на 341 одиницю (із 28 845 одиниць у 1991 р. до 28 504 одиниць). Відбувається зняття з обліку незаселених поселень і як наслідок — деградація сільської поселенської мережі.

Разом із загальною кризою національної економіки, недофінансуванням та іншими чинниками, криза українського села зараз обумовлена чотирма основними причинами, а саме:

- відсутністю на селі економічно незалежного соціального прошарку сільських виробників товарів і послуг;
- руйнуванням сільських громад і механізмів самоорганізації сільського життя;
- повною залежністю села від сільськогосподарського виробництва;
- зниженням у суспільній свідомості і державній соціально-економічній політиці значущості села і сільських територій у житті суспільства [2, с. 11].

У таких умовах розвиток сільських територій має бути найбільш важливим напрямом державної аграрної політики, як, наприклад, у країнах — членах Європейського Співтовариства. Це означає, що держава активно підтримуватиме розвиток інфраструктури у сільській місцевості, розвиток ринкової інфраструктури для селянських господарств, охорону довкілля, депресивні території, вкладатиме гроші у людський капітал села [11, с. 8]. Перехід до суспільства сталого розвитку потребує розгляду проблеми сільського розвитку у відповідному контексті, тому доцільно розглядати сталий сільський розвиток, який становить інституціональний інтегрований процес стійких політичних, соціальних, економічних, організаційно-правових, духовно-культурних, природно-екологічних змін, спрямованих на забезпечення високого рівня якості життя сільського населення. Основними моментами цього визначення є системність змін у всіх визначених напрямках на основі їх стабільності, незворотності та чіткої цільової орієнтації на задоволення потреб сільського населення. Державна аграрна політика розвитку соціальної сфери

села передбачає, що розвиток має відбуватися одночасно за напрямками «зверху вниз» та «знизу вгору», тобто ініціюватися, реалізовуватися та координуватися як владними структурами, так і відповідними територіальними громадами на основі партнерства та співробітництва, з комплексним використанням усіх видів ресурсів. Причому громаді та органам місцевого самоврядування надається пріоритет як у визначенні напрямів розвитку, так і у практичній реалізації поставлених завдань, оскільки вони найкраще знають свої проблеми та контролюють основні види ресурсів, необхідних для розвитку, мають змогу оперативно реагувати при зміні параметрів розвитку підпорядкованої території. Це потребує розробки та застосування якісної аграрної політики органів місцевого самоврядування [11, с. 32].

Важливим чинником сталого розвитку сільських територій є селянський двір (домогосподарство) як первинний інститут, у якому фокусується вплив інших інститутів: держави, права, релігії, власності, сім'ї та інших складових, які визначають його роль у соціальному та економічному розвитку країни, а також неформальні морально-етичні норми, що передаються з покоління в покоління. Селянський двір як інститут-чинник виконує в наш час такі найважливіші соціально-економічні функції: стабілізує ситуацію на споживчому ринку країни; забезпечує зайнятість сільського населення; є джерелом доходу сільського населення; виступає як потенційна база для формування особистих селянських та фермерських господарств [2, с. 15].

У період сучасних ринкових реформ селянський двір виступає як основне, а деколи єдине, місце докладання праці і головне джерело доходу. За даними Державної служби статистики України господарства населення у 2011 р. виробили 99 % загальнодержавних обсягів картоплі, 89,3 — овочів, 88,2 — плодів та ягід, 47 — м'яса, 80 — молока, 96,6 — меду, а крім того, у таких господарствах утримується 77 % корів, 56 % свиней і 47 % птиці [13].

Формування передумов для сталого сільського розвитку має бути виділено в особливий напрям аграрної політики України. У багатьох країнах світу вже відійшли від вузьковідомчого підходу в розвитку села, що позначилося на функціях і навіть назвах колишніх міністерств сільського господарства. Міністерство сільського господарства у Великобританії стало називатися Міністерством екології, продовольства і сільських справ, у Німеччині — Міністерством захисту прав споживачів, продовольства і сільського господарства, в Угорщині — Міністерством сільського господарства і сільських територій. Аналогічні зміни потрібні також в Україні.

На нашу думку, функції і бюджет Міністерства аграрної політики доцільно розширити за рахунок реалізації програм стійкого сільського розвитку, підтримки сільського підприємництва, охорони навколишнього середовища. Крім того, доречною є розробка державної цільової концепції сталого розвит-

ку сільської місцевості. Зараз заходи щодо розвитку сільської економіки, включаючи сферу послуг, передбачені різними програмами, робота за якими часто не скоординована.

Останнім часом Міністерство аграрної політики та продовольства України презентувало Стратегію соціально-економічного розвитку сільських територій «Рідне село», у якій основні положення були розроблені Міністерством за участю Всеукраїнської асоціації сільських і селищних рад, профільних громадських організацій, міжнародних експертів та аграріїв. Ця Стратегія зорієнтована на створення сільськогосподарських кооперативів та підтримку державою дрібних та середніх товаровиробників [13].

Таким чином, сталий сільський розвиток є комплексною проблемою, розв'язання якої можливе при синхронному вирішенні таких питань, як забезпечення економічно ефективного розвитку аграрного сектору, розширення несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості, створення наближених до міських умов отримання доходів і суспільних благ, належних умов доступу до ринків матеріальних, фінансових, інформаційних та інших видів ресурсів, покращення екологічної ситуації.

Висновки. Викладене дає змогу зробити такі висновки. По-перше, створення умов для сталого розвитку сільських територій є однією із стратегічних цілей державної аграрної політики України, яка забезпечить ефективне використання усіх економічних ресурсів країни — природних, трудових, екологічних, рекреаційних тощо. По-друге, сталий розвиток сільських територій забезпечить удосконалення способу життя сільських жителів, більш повне виконання громадами сільських територій своїх функцій — соціально-демографічної, виробничої, культурної, екологічної, рекреаційної та ін. По-третє, оскільки на сьогоднішній день існуюче законодавство про сталий розвиток сільських територій складається з низки різних за формою та юридичною силою нормативно-правових актів, необхідно розробити та прийняти комплексний закон, який би врегулював усі проблемні питання, що виникають у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 1. — Ст. 17.
2. Лісовий А. В. Державне регулювання сільських територій / А. В. Лісовий. — К. : Дія, 2007. — 402 с.
3. Єрмоленко В. Правова природа сталого розвитку сільських територій / В. Єрмоленко // Підприємництво, госп-во і право. — 2010. — № 12. — С. 118–120.
4. Статівка А. Про проект Закону України «Про сільське господарство» / А. Статівка, В. Уркевич // Підприємництво, госп-во, право. — 2011. — № 8. — С. 104–110.

5. Соціально-економічний розвиток села: Організаційно-економічні засади / за ред. В. К. Терещенко. — К. : Четверта хвиля, 2004. — 424 с.
6. Людський розвиток регіонів України: Аналіз та прогноз : кол. моногр. / за ред. Е. М. Лібанової. — К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. — 285 с.
7. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. — 2005. — № 3. — С. 3–9.
8. Настольная книга консультанта по проблемам местного самоуправления. — М. ; СПб. : О-во «Знание», 2000. — 200 с.
9. Юрчишин В. В. Село і селяни України в систему історично і суспільно зумовлених вітчизняних національних цінностей / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. — 2011. — № 2. — С. 87–92; № 3. — С. 112–118.
10. Статівка А. М. Про адаптацію аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу / А. М. Статівка, І. А. Шуміло // Проблеми законності : Респ. міжвід. наук. зб. — Х., 2009. — Вип. 100. — С. 207–217.
11. Статівка А. М. Організаційно-правові питання сталого розвитку сільських територій і диверсифікації аграрного сектору економіки / А. М. Статівка // Сучасні тенденції розвитку національного законодавства України : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю створення юрид. ф-ту НУБіП, 19–20 трав. 2011 р., м. Київ / упоряд. О. М. Гончаренко. — К. : Вид. центр НУБіП України, 2011. — С. 32–34.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. <http://www.ukrinform.ua/>.

ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ В УКРАИНЕ

Белинская О. В.

Исследована сущность правового обеспечения устойчивого развития сельских территорий в Украине. Проанализированы и обобщены различные подходы к правовому регулированию общественных отношений устойчивого развития в отечественном аграрном секторе. Доказано, что создание правовых предпосылок для устойчивого развития сельских территорий является одной из стратегических целей государственной аграрной политики Украины.

Ключевые слова: *сельские территории, устойчивое развитие, социальная сфера села, крестьянский двор (домохозяйство).*

LEGAL ISSUES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIES IN UKRAINE

Belinskaya O. C.

The nature of legal support of sustainable development of rural areas in Ukraine are explored. The different approaches to legal regulation of public relations of sustainable development in the domestic agricultural sector are analyzed and summarized. The creation of legal prerequisites for sustainable development of rural territories is one of the strategic goals of the state agrarian policy of Ukraine are proved.

Key words: rural areas, sustainable development, social sphere of the village, peasant yard (household).

УДК 340.131

ДИНАМІЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ТЕКСТУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗМІН СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

І. В. Суходубова, кандидат юридичних наук,
молодший науковий співробітник

Інститут державного будівництва і місцевого самоврядування
НАПрН України

Розглянуто питання співвідношення тлумачення норм права з правотворчістю. Здійснено аналіз методик тлумачення (зокрема статичної та динамічної). Встановлено особливості застосування динамічного тлумачення правових норм.

Ключові слова: правотворчість, тлумачення норм права, методи тлумачення, статичне та динамічне тлумачення.

Постановка проблеми. Питання тлумачення нормативно-правових актів активно досліджуються в юридичній науці, водночас динаміка розвитку сучасного законодавства вимагає подальших наукових розробок та досліджень щодо різних підходів до тлумачення правових норм та особливостей їх застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж робіт вітчизняних науковців, які досліджували особливості тлумачення норм права, слід виділити